

УДК 821.111(410)-312.4

C-31

Dissolution by C. J. Sansom
Copyright © C. J. Sansom 2003

Сенсом К. Дж.

C-31 Метью Шардлейк. Розгін / К. Дж. Сенсом ; пер. з англ. Олена Фешовець. – Львів : Видавництво «Апріорі», 2023. – 408 с.

ISBN 978-617-629-795-6

Історичний детектив британського письменника К. Дж. Сенсома про лондонського адвоката-горбана Метью Шардлейка, який завдяки гострому розуму, професійній інтуїції та непереборному почуттю справедливості розслідує загадкові вбивства і викриває злочинців.

Події в романі відбуваються в Англії у XVI столітті, за часів правління короля Генріха VIII, коли в країні набирає обертів Реформація, монастирі безжалюно розганяють, а їхнє майно та реліквії поповнюють королівську скарбницю. Монастир Святого Дона-та в містечку Скарнсі привертає увагу багатьох високопосадовців, адже там скоєно жорстоке вбивство комісара головного вікарія. Розслідувати цей злочин доручено найкращому адвокату Метью Шардлейку. Та несподівано на поверхню виринають факти, які розкривають аморальність і гріховність представників влади, а розслідування сповільнюють щоразу нові перешкоди та виклики.

УДК 821.111(410)-312.4

The translation of this title was made possible with the help
of the Publishing Scotland translation fund.

Переклад зроблено за підтримки Publishing Scotland translation fund.

Publishing Scotland

Автор карти Ігор Щуров

Переклад здійснено за виданням:

Dissolution by C. J. Sansom / Pan Books an imprint of Pan Macmillan,
a division of Macmillan Publishers Limited Pan Macmillan,
20 New Wharf Road, London N1 9RR
Basingstoke and Oxford, 2011

All rights reserved

Усі права застережено

© Фешовець О., переклад, 2023

© Щуров І., карта, 2023

© Білінська М., обкладинка, 2023

© Видавництво «Апріорі», 2023

ISBN 978-617-629-795-6

Для спільноти письменників:
Джена, Люка, Мері, Майка Б., Майка Г.,
Роза, Вільяма й особливо Тоні, нашого
натхненника. Плавильний тигель.
І для Керолайн

Розділ перший

Я перебував у Сурреї в справах кабінету лорда Кромвеля, коли мені надійшов виклик. Землі ліквідованого монастиря були передані члену парламенту, на чю підтримку лорд Кромвель розраховував, але документи, що підтверджують право власності на деякі лісові угіддя, зникли. Знайти їх виявилось нескладно, і тоді я відгукнувся на запрошення члена парламенту провести кілька днів із його родиною. Перед поверненням до Лондона і виконанням своїх обов'язків я втішався коротким відпочинком, споглядаючи, як опадає останнє листя. У сера Стівена був новий цегляний будинок із чудовими пропорціями, і я запропонував господарю намалювати його дім; та до прибуття вершника встиг зробити лише кілька ескізів.

Молодий гонець вирушив із Вайтхолла пізно ввечері та прибув на світанку. Я відразу впізнав у ньому одного з особистих посланців лорда Кромвеля і з передчуттям тривоги розламав печатку міністра. У листі, підписаному секретарем Греєм, повідомлялося, що лорд Кромвель наказує мені негайно приїхати до Вестмінстера.

Колись перспектива зустрічі й розмови з моїм патроном, який тепер обіймав таку високу владну посаду, глибоко схвилювала б мене, але за цей останній рік я втомився; втомився від політики і судочинства, підлості людей і нескінченної плутанини їхніх хитрощів. І мене гнітило, що ім'я лорда Кромвелля, навіть більше ніж ім'я короля, тепер повсюдно наганяло страху. В Лондоні подекували, що зграї жебраків розбігалися лише від звістки про його наближення. Не такий світ ми, молоді реформатори, мріяли створити, коли дискутували за тими нескінченними обідами у гостях один в одного. Колись ми з Еразмом* сподівалися, що віри й милосердя буде достатньо, аби владнати релігійні розбіжності між людьми. Однак тієї ранньої зими 1537 року дійшло до заколоту, щоразу більшої кількості страт і жадібної гризні за монастирські землі.

Восени дощило мало і дороги були ще в доброму стані, і хоч через своє каліцтво я не можу швидко їхати верхи, але до Саутварка добрався відразу після полудня. Провівши місяць у селі, Канцлер, мій старий добрий кінь, стривожився через шум і запахи, і я також. Під'їжджаючи до Лондонського мосту, я відвернув погляд від арки, де на довгих жердинах були настромлені голови страчених за зраду; чайки кружляли довкола і покльовували їх. Я завжди був бридливий, і навіть від ведмежих боїв не відчував утіхи.

Великий міст, як завжди, був переповнений людьми; багато хто з купців носив чорне в жалобі за королевою Джейн, яка два тижні тому померла від пологової гарячки. Купці закликали покупців до своїх крамниць на нижніх поверхах будинків, збудованих так щільно, що, здавалось, будь-якої миті вони можуть упасти в річку. На верхніх поверхах жінки знімали випрану білизну, бо темні хмари затягували небо із заходу. Вони пліткували і перегукувались одна з одною, і я, схильний до меланхолії, подумав про них, як про ворон, що каркають на високому дереві.

* Еразм Роттердамський – один із провідних діячів доби пізнього Відродження і Реформації. Став предтечею програми реформації Католицької церкви, провідником ідей християнського гуманізму. – Тут і далі прим. ред.

Я зітхнув, нагадуючи собі про обов'язки, які на мене чекають. Здебільшого за протекцією лорда Кромвелля у свої тридцять п'ять я мав успішну адвокатську практику і гарний новий будинок. І служити Кромвелю – означало служити задля Реформи*, гідно в Божих очах; тоді я все ще вірив у це. І саме ця справа мала бути важливою, адже зазвичай завдання від нього надходили через Грея; верховного секретаря і головного вікарія – такі посади він тепер обіймав – я не бачив уже два роки. Я шарпнув віжки і скерував Канцлера до великого лондонського мурашника – крізь натовп мандрівників і купців, кишенькових злодіїв і майбутніх придворних.

Проїжджаючи повз Ладгейт-Хілл, я помітив прилавок, закладений яблуками і грушами, і, відчувши голод, спішився, щоб придбати кілька фруктів. Поки згодовував яблуко Канцлеру, мою увагу привернув натовп, близько тридцяти людей, що стояли на бічній вулиці, біля таверни, і схвилювано перешіптувались. Я припустив, що це якийсь схиблений підмайстер, який уявив себе пророком, начитавшись нового перекладу Біблії та мало що з нього зрозумівши. У такому разі йому краще остерігатися констебля.

Трохи осторонь від натовпу стояли один-двоє гарніше одягнених чоловіків, і серед них я впізнав Вільяма Пеппера, адвоката суду при Палаті розподілу майна, поруч із молодим чоловіком у вишуканому дублеті з розрізами. Зацікавившись, я спрямував до них Канцлера бруківкою, уникаючи стічної канави, наповненої сечею. Коли наблизився, Пеппер обернувся до мене.

– Ей, Шардлейку! Цього сезону мені бракувало вашої біганини по судах. Де ви пропадали? – він повернувся до свого супутника. – Дозвольте познайомити вас – Джонатан Мінтлінг, нещодавній випускник Колегії адвокатів і ще один щасливий новобранець у Палаті розподілу майна. Джоната-

* Реформація – широкий соціально-політичний рух у Західній Європі у XVI – на початку XVII ст. за реформування Католицької церкви, який набув форми релігійної боротьби проти папської влади.

не, представляю вам вельмишановного Метью Шардлейка, найкмітливішого горбаня в судах Англії.

Я вклонився молодикові, пропускаючи повз вуха нетактовну згадку Пеппера про моє каліцтво. Не так давно я взяв гору над ним у судовому процесі, адвокати ж – гострі на язик і завжди готові помститися.

– Що тут відбувається? – запитав я.

Пеппер засміявся.

– Там, у таверні, є жінка з якоюсь пташкою з Вест-Індії, яка, як кажуть, уміє балакати незгірше за англійця. Жінка її от-от винесе.

Вулиця вела вниз до таверни, тому, навіть попри свій низький зріст, я досить добре міг усе розгледіти. На порозі з'явилася товста стара жінка в засмальцьованій сукні, а в руках тримала залізну жердину на тринозі. На поперечці сидів найдивовижніший птах, якого я коли-небудь бачив. Більший за величезну ворону, птах мав короткий дзьоб, що закінчувався грізним гачком, а червоно-золоте оперення було таким яскравим, що на тлі брудно-сірої вулиці мало не засліплювало. Натовп підійшов ближче.

– Відійдіть, – пронизливим голосом закричала стара. – Я винесла Табіту, але вона не заговорить, якщо ви штовхатиметеся.

– Послухаймо, як вона говорить! – вигукнув хтось.

– Заплатіть мені за клопіт! – сміливо крикнула стара карга. – Якщо кожен із вас кине Табіті по фартигу, вона заговорить!

– Цікаво, що це за хитрощі, – фиркнув Пеппер, проте разом з усіма кинув монету до підніжжя жердини.

Стара визбирала монети з багнюки, а тоді обернулася до птаха.

– Табіто, – гукнула вона, – скажи: «Боже, бережи короля Гаррі! Упокой душу бідної королеви Джейн!»

Птаха, здавалося, не звертала на неї уваги, переступаючи на лускатих лапках і не зводячи скляного погляду з натовпу. А потім раптом вигукнула голосом, дуже схожим на жіночий: «Боже, бережи короля Гаррі! Упокой душу бідної королеви Джейн!»

Ті, хто стояв попереду, мимоволі зробили крок назад, і, піднявши шквал рук, натовп перехрестився. Пеппер присвиснув.

– Що скажете про це, Шардлейку?

– Я не знаю. Якийсь обман.

– Ще раз, – обізвався хтось зі сміливіших.

– Більше!

– Табіто! Скажи: «Смерть папі! Смерть римському єпископу!»

– Смерть папі! Римському єпископу! Боже, бережи короля Гаррі!

Істота розправила крила, так що люди затамували подих від тривоги. Я зауважив, що крила були жорстоко обрізані на половину довжини; птах уже ніколи не полетить. Він зарив гачкуватий дзьоб у грудях і почав чиститися.

– Підійдіть завтра до собору Святого Павла, – крикнула карга, – і почувте більше! Розкажіть усім, кого знаєте, що Табіта, балакучий птах з Індій, буде там о дванадцятій. Привезена з перуанського краю, де сотні цих птахів сидять і гомонять у великому місті-гнізді на деревах! – І на цих словах, затримавшись тільки для того, щоб підібрати ще кілька монет, стара взяла жердину і зникла в таверні, а птах дико махав зламаними крилами, щоб утримати рівновагу.

Натовп розходився, схвильовано перемовляючись. Я повів Канцлера вулицею, Пеппер зі своїм другом ішли поруч.

У Пеппера не було звичної зарозумілості.

– Я чув про багато чудес із країни Перу, яку завоювали іспанці. І завжди думав, що не можна сприймати за правду навіть половини байок з Індій, але оце – Діво Пресвята!

– Це обман, – сказав я. – Хіба ви не бачили очі цього птаха? У них не було розуміння. І те, як птах замовк, щоб почистити пір'я.

– Проте він говорив, сер, – сказав Мінтлінг. – Ми це чули.

– Можна говорити, нічого не розуміючи. От якщо птах просто відповідав на прохання старої карги, повторюючи її слова, так як собака приходить на поклик свого господаря? Я чув, сойки вміють робити щось таке.

Ми дійшли до кінця вулиці й зупинилися. Пеппер вишкірився.

– Ну це правда, що люди в церкві реагують на латинські ритуали священників, не розуміючи їх.

Я знизав плечима. Такі настрої щодо латинської меси ще не були ортодоксальними, і я не хотів втягуватися в суперечки про релігію.

Я відкланявся.

– Ну, боюсь, мушу вас покинути. У мене зустріч із лордом Кромвелем у Вестмінстері.

На юнака це справило враження, а Пеппер доклав зусиль, щоб здаватися байдужим. Тим часом я, з іронічною посмішкою, відерся на Канцлера і спрямував його до натовпу. Адвокати – найбільші пліткарі, яких Бог коли-небудь оселяв у цьому світі, а моїм справам не зашкодить, якщо Пеппер розпатякає в судах про мою особисту авдієнцію у головного секретаря. Проте я не довго втішався, бо коли виїхав на Фліт-стріт, перші великі краплі впали на курну дорогу, а коли проїжджав попід аркою Темпл-Бар, сильний дощ хльостав мені в обличчя від поривів різкого вітру. Я рухався назустріч грозі, піднявши каптур плаща і міцно притримуючи його рукою.

Допоки я доїхав до Вестмінстерського палацу, дощ уже лився суцільним потоком. На шляху мені зустрілося кілька вершників, згорблених у своїх плащах, як і я, і ми гукнули одне одному, що промокли до нитки.

Кілька років тому король покинув Вестмінстер, переїхавши до великого нового палацу у Вайтхоллі, і тепер у Вестмінстері розміщувалися переважно суди. Суд Палати розподілу Пеппера був новою установою, яку створили для управління майном невеликих монастирів, ліквідованих торік. Лорд Кромвель зі свитою чиновників, кількість яких різко зросла, мали у Вестмінстері власні кабінети, тож місце було велелюдним.

Зазвичай у внутрішньому дворі товклися вбрані в чорне адвокати, що дискутували про рукописи, а по тихих закутках сперечалися чи плели інтриги державні чиновники. Але

сьогодні дощ загнав усіх у приміщення, і двір був майже порожній. Лише декілька заляпаних болотом, бідно вдягнених чоловіків стояли, з'юрмившись, біля дверей Палати: колишні монахи з ліквідованих монастирів приходили просити про мирські парафії, обіцяні королівським законом. Черговий чиновник, мабуть, кудись вийшов – можливо, це був шановний Мінтлінг. Один старий із гордим обличчям усе ще мав на собі габіт цистерціанця, і дощ скрапував із його каптура. Поява в цьому вбранні біля кабінетів лорда Кромвеля не пішла б йому на користь.

Зазвичай колишні монахи мали жалюгідний вигляд, але ця група з жахом на обличчях дивилася туди, де кілька перевізників розвантажували два великі вози і склали їхній вміст уздовж стін, лаючи воду, що заливала їм очі та роти. Спочатку мені здалося, що вони привезли дрова для камінів, але, зупинивши Канцлера, я побачив, що перевізники розвантажують засклені скриньки, дерев'яні й гіпсові статуї та великі дерев'яні хрести, пишно різьблені й декоровані. Це були реліквії та символи з розігнаних монастирів, з поклонінням яким усі ми, хто вірив у Реформу, прагнули покінчити. Вивезені зі своїх почесних місць і згромаджені під дощем, вони нарешті позбавлені влади. Я придушив раптовий напад жалю і похмуро кивнув до групки монахів, перш ніж спрямувати Канцлера попід внутрішню арку.

У конюшнях я старанно витерся рушником, що подав мені конюх, і пішов до палацу. Показав лист від лорда Кромвеля вартовому, який повів мене лабіринтом внутрішніх коридорів, високо піднявши відполірований до блиску спис.

Він провів мене через великі двері, де стояло ще двоє охоронців, і я опинився в довгому вузькому залі, яскраво освітленому свічками. Колись це був бенкетний зал, а тепер уздовж заповнений рядами столів, за якими клерки в чорному розбирали гори листів. Старший із них, гладкий коротун із засмальцьованими чорнилом пальцями, метушливо підбіг до мене.

– Мілорд Шардлейк? Ви рано приїхали.